

MESELÂ, TEVRAT
ŞERİATININ UYULMAK
ÜZERE KOYDUĞU İLK
ESASLAR ARASINDA
"ÖLDÜRMEYİNİZ -
HIRSIZLIK YAPMAYINIZ"
HÜKMÜNE ÖNEM
VERDİĞİNİ
GÖRÜYORUZ. PEK
TABİİ Kİ AÇIK OLAN
KARAKTER, HAKLARIN
HUDUDUNU ÇİZMEK,
FERTLER ARASINDA
ADÂLETİ VE MÜŞÂVÂTİ
SAĞLAMAKTIR. SONRA,
ONDAN SONRA
GELEN İNCİL
ŞERİATINI
GÖRÜYORUZ. BU DA,
AYNI AHLÂKÎ ESASLARI
YERLEŞTİRMEKLE,
ONLARI
SAĞLAMLAŞTIRMAKLA
BERABER, ONLARIN
ÜZERİNE DAHA
MÜKEMMEL AHLÂK
KURALLARI EKLİYOR:
"HAYIR YAPMAKLA
İNSANLARA
RİYÂKÂRLIK
YAPMAYINIZ",
"SANA KÖTÜLÜK
YAPANA SEN İYİLİK
YAP." BUNDA DA,
MÜSAMAHAYI,
MERHAMETİ,
DİĞERGÂMLIĞI,
İYİLİĞİ, BÂRİZ
KARAKTER OLARAK
GÖRÜYORUZ.
NİHAYET EN SON
OLARAK DA,
KUR'ÂNÎ ŞERİAT
GELİR. KUR'ÂN-I
MÜBİN'İNDE, GEÇMİŞ
İKİ ŞERİATIN
KOYDUĞU ESASLARI,
BİR TEK CÜMLEDE
TOPLADIĞINI GÖRÜYORUZ:
"ŞÜPHESİZ Kİ ALLAH,
ADÂLETİ, İYİLİĞİ EMREDER."

(en-Nahl: 90)

İslam'ın diğer dinler karşısındaki mevkie ve onlarla alâkası⁽¹⁾

Yazan:

Dr. Muhammed Abdullah DRAZ

Tercüme:

Dr. Mehmet AYDIN

(İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Asistanı)

"İslâm" kelimesini, Kur'ânî anlamda aldığımız zaman; İslâm ile diğer semâvî dinler arasındaki alâkadan söz etmeye imkân bırakmaz. İslâm, Kur'an lûgatında belirli bir dînin ismi değildir. O, bütün peygamberlerin dâvet ettiği ve ümmetlerinin uyduğu "müşterek bir dînin" adıdır. Bundan dolayı Hz. Nûh'un, kavmine şöyle dediğini görü-

(1) Bu yazıyı merhum Dr. Muhammed Abdullah Draz, 1958 yılının ocak ayında, Pakistan'ın LAHOR şehrinde yapılan "İslâm Kongresinde" bildiri olarak sunmuş ve aynı kongrede Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Biz bu yazıyı merhumun ed-Din isimli eserinden tercüme ettik. (Bkz. Dr. Muhammed Abdullah Draz, ed-Din, Beyrut 1974 sh: 175-185)

DİYANET
DERGİSİ
CILT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977

yoruz: "Ben müslümanlardan olmamla emrolundum."² Hz. Yâkub da çocuklarına şöyle vasiyyet ediyordu: "O halde siz de (başka değil) ancak müslümanlar olarak can verin."³ Hz. Yâkub'un oğulları da babalarına şöyle cevap veriyorlardı: "Senin tanrına ve babaların İbrâhim'in, İsmâil'in, İshak'ın bir tek Tanrı olan Allâh'ına ibâdet edeceğiz. Biz, ona teslim olmuşuzdur."⁴ Hz. Mûsa da kavmine şöyle demişti: "Ey kavmim, eğer siz (gerçekten) Allâh'a îman ettiyseniz, O'na (ihlâs ile) teslim olmuş müslümanlar iseniz artık ancak O'na güvenip dayanın."⁵ Havârilere ise Hz. İsa'ya şöyle demişlerdi: "Biz Allâh'ın yardımcıları, Allâh'a inandık. Sen de (ey İsa) şahid ol ki biz muhakkak müslümanlarız."⁶ Ehl-i kıtaptan bir grup Kur'ân-ı Kerîm'i işittikleri zaman, "Buna inandık. Şüphesiz ki bu, Rabbimizden (gelen) bir Haktır. Hakikat, biz bundan evvel de İslâm'ı kabûl etmiş kimselerdik." demişlerdi⁷.

Bütün bunlarla, geçmiş asırlardan Hz. Muhammed (a.s.)'in Nübüvvetine kadar, bütün peygamberlerin ve ümmetlerinin lisanı üzere, "İslâm isminin" genel bir alâmet olarak Kur'ân-ı Kerîm'de dönüp dolaştığını görüyoruz. Sonra, Kur'ân-ı Kerîm'in bütün bu hükümleri bir tek hükümde topladığını ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in ümmetine yöneltti-

ğini müşâhede ediyoruz. Ve yine onlara İslâm'ın yeni bir din olmadığını ve onun kendilerinden önceki peygamberlerin de dîni olduğunu açıkladığına şahit oluyoruz: "O, dîni doğru tutun, onda tefrîkaya düşmeyin, diye dinden hem Nûh'a tavsiye ettiğini, hem sana vahyeylediğimizi, hem İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi sizin için de şeriat yaptı."⁸ Daha sonra Kur'ân-ı Kerîm'in peygamberlerin hayatlarını ve onların ümmetlerinin hayatlarını serdettiğini ve onların hepsini bir tek heyette topladığını ve onların hepsinden, bir tek şeriatı ve bir tek ilâhı olan bir tek ümmet yaptığını görüyoruz: "Hakikat, bu sizin ümmetiniz bir tek ümmettir. Ben de sizin Rabbinizim. O halde Bana kulluk edin."⁹

İsmi İslâm olan ve gönderilen bütün peygamberlerin müşterek dîni olan bu din nedir? Kur'ân-ı Kerîm'i okuyan, bu dînin mâhiyetini öğrenir: O din, şirk karışmayan bir ihlâsla Âlemlerin Rabbi olan Allâh'a yönelmek, ne zaman ve nerede ve hangi lisan üzere olursa olsun, Allah'dan gelen her şeye; Allâh'ın peygamberleri arasında veyahut

(2) Yunus sûresi: 72
(3) el-Bakara: 132
(4) Bakara: 138
(5) Yunus Sûresi: 84
(6) Al-İ İmran: 52
(7) el-Kasas Sûresi: 53
(8) eg-Şuura: 13
(9) el-Enbiya: 92

kitaplarından bir kitap arasın-
da, ırkî, zümrevî yahut şahsî
bir ayırım yapmaksızın ve
Allâh'ın hükmüne isyan et-
meksizin, derin bir îmanla
inanmaktır. Kur'ân-ı Kerîm
şöyle buyurur: "Halbuki on-
lar Allâh'a, O'nun dîninde ih-
lâs (ve samîmiyet) erbabı ve
muvahhidler olarak, ibâdet et-
melerinden, namazı dosdoğru
kılmalarından, zekâtı verme-
lerinden başkasıyla emrolun-
mamışlardı. En doğru din de
bu idi."¹⁰ Ve yine şöyle bu-
yurur: "(Ey mü'minler) de-
yin ki: Biz Allâh'a, bize indiril-
lene (Kur'ân-ı Kerîm'e), İb-
râhim'e, İsmâil'e, İshâk'a, Yâ-
kub'a ve torunlarına indirilen-
lere, Mûsa'ya, İsâ'ya verilenle-
re ve bütün peygamberlere
Rableri katından verilen (kitap
ve âyetlere) îman ettik. On-
lardan hiçbirini diğerinden
ayırılmayız. Biz (Allâh'a)
teslim olmuş müslümanlarız."¹¹

O halde açıkladığımız
Kur'ânî anlamıyla İslâm'ın, di-
ğer semâvî dinlerle alâkasını
sormak yerinde bir soru değil-
dir. Çünkü bir şeyin kendisi
ile alâkası sorulmaz. İşte bu-
rada, bölünme ve ikilik ka-
bûl etmeyen bir birlik vardır¹².

Ancak, İslâm kelimesinin
örfde (insanların yanında)
muayyen bir anlamı vardır.
Buna göre İslâm, Hz. Muham-
med (s.a.s.)'in getirmiş oldu-
ğu talimlerin ve şerâatlerin
tümü, yahut onun getirdikle-
rinden istinbat edilen şeyler-
dir. Bu tıpkı, Hz. Mûsâ'nın şe-

rîatına âit olan Mûseviye ve-
ya Yahûdilik kelimeleri ve on-
dan türetilenler gibidir. Nas-
râniyye veya Mesîhiyye keli-
meleri de Hz. İsâ'nın şerâatını
ve onun bölümlerini husûsi-
yetlendirir¹³.

Şimdi, örfî anlamdaki İslâm-
la, Mûsevîlik, İsevîlik ve
Hz. Muhammed'in Allah'tan
getirdiği şerâat arasındaki alâ-
kayı sorabiliriz.

Bu suale cevap vermek
için araştırmayı iki kısma ay-
ırmamız gerekiyor:

Birinci merhalede: Hz.
Muhammed (s.a.s.)'in Allah'tan
aldığı şerâatla, geçmiş se-

(10) el-Beyyine: 5

(11) el-Bakara: 136

(12) Dr. Draz'ın burada belirtmek iste-
diği şudur: Allah'ın gönderdiği
bütün peygamberlerin tebliğ ettik-
leri din İslâm'dır. O halde İslâm'
ın, diğer semavî dinler de İslâm
olduğuna göre nasıl alakasından
bahsedilebilir.' Pek tabii ki bu se-
mavî dinler, asılları itibariyledir.
Yoksa bugünkü şekliyle değildir.
Bugün asıl yönüyle Hak din olan
Yahudilikten ve Hıristiyanlıktan
hiçbir şey kalmamıştır. O halde
onlara bu şekliyle İslâm gözüyle
bakılamaz. (Mütercim)

(13) Müellifin beyanına göre, Yahudi-
lik ve Musevîlik tabiri, Hz. Musa'
nın şerâatına mahsus özel bir ke-
limedir. Nasrâniyye ve Mesîhiyye
de Hz. İsa'nın şerâatına ait keli-
melerdir. İSLAM'da, sadece Hz.
Muhammed'in getirdiği şerâatın
ve talimlerin özel adıdır. Bu ge-
kildeki düşünce ise sadece insan-
ların kabul ettiği bir anlamdır.
Kur'an-ı Kerîm'in ifadesine göre
"İslâm" yalnız Hz. Muhammed'in
(a.s.) getirdiği şerâata değil, bü-
tün peygamberlerin getirdiği şe-
râatın ortak ismidir. Ancak Hz.
Muhammed'in şerâatı ile, önceki
semavî dinler hükümsüz olmuştur.
Çünkü bu dinlerin asılları kaybol-
muş, Allah (c.c.) yeniden Hz. Mu-
hammed'in (s.a.v.) şerâatı ile İslâmı
insanlığa sunmuştur. (Müter-
cim)

mâvî şerâatların arasındaki alâka, ilk şekliyle kaynağından uzaklaşmamış, zamanın değişmesiyle ve insanların müdahalesiyle bir şey değişmemiştir.

İkinci merhalede, İslâm'ın; bu semâvî şerâatlarla alâkası; onların üzerinden uzun bir zaman geçtikten ve onlarda birçok değişiklikler olduktan sonra olmuştur.

Birinci merhale içinde gelen bütün peygamberlerin, indirilen bütün kitapların, kendinden öncekini tasdik ve te'kid üzere geldiklerini, Kur'ân-ı Kerîm bize öğretiyor. Buna göre İncil, Tevrat'ı doğrultuyor ve te'yid ediyor. Kur'ân-ı Kerîm ise, İncil'i ve Tevrat'ı ve ikisi arasında gelen kitapları doğrultuyor ve onları te'yid ediyor¹⁴. Muhakkak ki Allah, her peygamberden, kendisini doğrultucu bir peygamber geldiği zaman, ona îman edeceği ve ona yardım edeceği konusunda söz ve ahd almıştır¹⁵.

Ancak burada şöyle bir soru daha sorulabilir: Bu semâvî kitaplar arasındaki "küllî doğrulama" sonraki kitapların öncekileri, mânâ ve hükümde değişiklik yapmadan yenilemesi ve hatırlatması değil midir? Değilse, sonrakiler öncekileri değiştirdikleri halde nasıl onları tasdik ediyor denebilir. Kitaplar arasında "bu küllî tasdik" hâdisesi varsa, sonrakilerde öncekilerden bir şey değiştirmemiştir. Acaba hakikat böyle midir?

Çevap: Vâkıa böyle değildir. Muhakkak ki İncil, Tevrat'ın bâzı bölümlerini değiştirerek gelmiştir. Zîrâ Hz. İsa, İsrâiloğullarına, üzerlerine haram edilen bâzı şeyleri helâl kılmak için geldiğini açıklamıştır¹⁶. Aynı şekilde Kur'ân-ı Kerîm de, İncil'in ve Tevrat'ın hükümlerini değiştirerek gelmiştir. Çünkü Hz. Muhammed (a.s.), bütün güzel şeyleri insanlara helâl kılmağa, bütün kötü şeyleri de haram kılmağa ve onların ağır yüklerini ve sırtlarında olan zincirleri kaldırmağa geldiğini açıklamıştır¹⁷.

Fakat bunu, sonradan gelenin öncekini bozduğu, herbirinin kendi zamanındaki hükümlerinin hikmetini inkâr ettiği şeklinde, anlamamak gerekir. Zîrâ, belirli bir vakitte onlarla amel edilmiştir. Bunun misâli, üç doktor misâline benzer: Doktorlardan biri, ilk doğduğu zaman çocuğa gelmiştir. Ve onun gıdasını sadece süte hasretmiştir. Çocuk biraz büyüyünce ikinci doktor gelmiş, o da yumuşak nişastalı yiyecekleri ona tayin etmiştir. Çocuğun daha sonraki yaşlarında üçüncü doktor gelmiş ve çocuğa tam kuvvetli gıdaları vermiştir.

Burada, doktorlardan herbirinin, tedavi için arzedilen konuda, tam bir başarı içinde

(14) el-Maide Sûresi: 48-48

(15) Âl-i İmrân Sûresi: 81

(16) Âl-i İmrân Sûresi: 50

(17) el-A'raf Sûresi: 157

bulunduğu hakkında arkadaşları için zımnî bir tasdîkin olduğunda şüphe yoktur... Evet, temizlik, havalandırma, ısıtma konularında genel sıhhî kuralları vardır. Bunlar gibi şeyler, yaşların değişmesiyle değişmez. Bu konularda, çocuk tıbbı, gençlerin tıbbı, yaşlı olgunların tıbbı değişmez.

Böylece semâvî şeriatların hepsi toptan ve teferruatta tasdik ve adâlet içindedirler. Onların hepsi, bâzısı bâzısını baştan sona tasdik eder. Fakat bu tasdik iki şekilde olmaktadır: Eskiye, devam ettirmek izniyle birlikte tasdik; veya hut eskiye geçmişteki şartları ile beraber kalmak üzere tasdik. Yine böylece "semâvî şeriatlar" iki nevi' hüküm ihtiva etmektedir: Ebedî hükümler. Bunlar, mekân ve şartların değişmesiyle değişmezler. İşte şeriatların bu kısmı, geçmiş şeriat ehli tarafından unutulursa, onun muhteviyâtını hatırlatan veya onu te'yid eden onun gibi bir şeriat gelir. Muvakkat hükümler: Bu kısma dâhil olan hükümler, uzun veya kısa olarak vaktinin sona ermesiyle nihayete erer ve arkasından da yeni şartlara daha uygun gelen yeni şeriat gelir. Doğrusunu Allah bilir ama, bu fikir şu âyet-i kerîmenin açıklamasına uygundur: "Biz neshettiğimiz veya unuttuğumuz bir âyetin ya ondan daha hayırlısını, yahut onun benzerini getiririz."¹⁸

Semâvî şeriatlar bu iki nevi'e şâmil olmasalardı; beşerî toplumun saâdeti için gerekli olan iki unsur da olmazdı. Bunlardan biri, bugünkü beşeriyeti mâzisine bağlayan devamlılık unsuru, diğeri de yapıcı ve yenileştirici unsurdur. Bu son unsur, en mükemmel, en fazîletli istikbâle yönelerek, mevcut beşeriyeti terakkiye ve ilerlemeye hazırlar.

Üç şeriat üzerinden, semâvî şeriatların seyrine dikkatlice baktığımızda, onlarda bu iki unsuru gâyet açık ve net olarak buluruz. Her yeni şeriat, geçmiş şeriatların yerleştirdiği sabit esasları korurken, onların üzerine Allâh'ın dilediği ilâveyi de yaparlar.

Meselâ, Tevrat şeriatının uyulmak üzere koyduğu ilk esaslar arasında, "Öldürmeyiniz. Hırsızlık yapmayınız." hükmüne önem verdiğini görüyoruz. Pek tabîî ki bunda açık olan karakter, hakların hududunu çizmek, fertler arasında adâleti ve müsâvâtı sağlamaktır. Sonra, ondan sonra gelen İncil şeriatını görüyoruz. Bu da, aynı ahlâkî esasları yerleştirmekle, onları sağlamlaştırmakla beraber, onların üzerine daha mükemmel ahlâk kuralları ekliyor: "Hayır yapmakla insanlara riyâkârlık yapmayınız.", "Sana kötülük yapana sen iyilik yap." Bunda da, müsâmahayı, merhameti, diğergâmlığı, iyi-

liği, bâriz karakter olarak görüyoruz. Nihayet en son olarak da, Kur'ânî şerîat gelir. Kur'ân-ı Mübîn'inde, geçmiş iki şerîatin koyduğu esasları, bir tek cümlede topladığını görüyoruz: "Şüphesiz ki Allah adâleti, iyiliği emreder."¹⁹ Burada, Kur'ânî şerîat, afvedenle edilenin arasını ayırarak, adâletle ihsânın edebî kıymetler terazisinde yerini tâyin etmiştir: "Kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. Fakat kim afveder, barışı sağlarsa mükâfatı Allâh'a âittir."²⁰ "Eğer herhangi bir ceza ile mukabele edecek olursanız ancak size reva görülen ukubetin misillemesiyle ceza yapın. Sabrederseniz, andolsun ki, bu, tahammül edenler için elbet daha hayırlıdır."²¹ Sonra, Kur'ânî şerîatin, Tevrat ve İncil şerîatlarına yeni fasıllar ilâve ettiğini ve onların içinde değerli protokol kaidelerini modelleştirdiğini görüyoruz. Kur'ânî şerîat, bu kurallarla, yüksek cemiyetlerde selâmlaşmada, izin istemede, otururken, konuşmada, değerli protokol kaideleri çizmiştir. Bunları, Nûr, Hucûrat, Mucâdile sûrelerinde görüyoruz.

İşte bunlar, semâvî şerîatların seyrinde sâlih olan eskiyi muhafaza ile daha iyi olan yeniyi alma konusundaki misâllerden örneklerdir. Bu konuda misâl çoktur. Fakat, bunların hepsini burada zikretmeğe araştırmamız müsaîf değildir.

Böylece "semâvî şerîatlar" toplum idaresinde, Allah ve din yapısında dâimâ yükselen adımlar, üstüste konulan kerpiçlerdir. Bunlardan son kerpiğin görevi, binayı tamamlaması ve o binada kalan boşluğu doldurması ve kendi zamanında da binayı ayakta tutan köşe taşı mesâbesinde olmasıdır.

Allah, peygamberlerin sonuncusunu şöyle tavsif etmiştir: "Hayır o hakkı getirmiş, bütün peygamberleri de tasdik etmiştir."²² Ve yine günlerinden son günü, "Nîmeti tamamlamak, dîni kemâle erdirmek" şeklinde tavsif etmiştir: "Bugün sizin dîninizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nîmetimi tamamladım ve size din olarak Müslümanlığı (verip) hoşnud oldum."²³ Allâh'ın Rasûlü (a.s.) semâvî risâleti, en güzel şekilde şöyle tasvir etmiştir: "Benim ve benden önceki nebîlerin misâli, bir adam gibidir. O adam bir ev yapmıştır ve evi güzelleştirmiştir. Ancak bir kerpiçlik yeri bırakmıştır. İnsanlar, evi dolandırmaya başlamışlar, onu çok beğenmişler ve şöyle demişlerdir: Bu kerpiçi de koymalı değil miydin? İşte ben, nebîlerin sonuncusu olarak bu kerpiç mesâbesindeyim." (el-Buhârî, Kitâbu'l - Menâkıb, Bâb-u Hâtemi'n-Nebiyîn).

(19) en-Nahl Sûresi: 90

(20) eş-Şura: 40

(21) en-Nahl Sûresi: 126

(22) es-Saffat Sûresi: 37

(23) el-Maide Sûresi: 8

O halde siyâsî hâkimiyet, İlâhî yardımla çizilmiştir. Bu da, sadece beşeriyetin terbiyesi için tadrîcî şekilde, arada boşluk bırakılmadan, duraklama, gerileme, çelişme ve çatışma olmadan, bilâkis, kucaklaşma, yardımlaşma ve istikrarla olmuş, sonra da gelişmiş, olgunlaşmış ve korunmuştur.

İkinci merhaleye gelince, Hz. Muhammed'in getirdiği şerîatla diğer semâvî şerîatlar arasındaki alâka, önceki şerîatların sona ermesi ve onlarda meydana gelen değişikliklerden sonra olmuştur.

Birinci merhalede Kur'ân-ı Kerîm'in, kendinden önceki kitapları tasdik ettiğini görmüştük. Şimdi bu merhalede de Kur'ân-ı Kerîm, bu tasdik edici sıfatına başka bir "sıfat" eklemiştir. Çünkü, Kur'ân-ı Kerîm kendinin, geçmiş kitaplar üzerinde bir gözetici olarak geldiğini ilân etmiştir²⁴. Yâni, geçmiş kitaplar üzerinde emin bir koruyucudur O. "Emin koruyucu" meselesinde, "koruyucu" onlarda olan hayır ve Hak'dan, târihin ebedileştirdiğini te'yid etmekle iktifa etmez, bilâkis, bütün bunların üstünde, o kitapları her türlü ilâveden korumak da, "Emin Gözeticiliğin" îcaplarından. Yine "gözeticinin" o şerîatları, haksız yere yapılan ilâvelerden korumak görevi olduğu gibi, onlarda gizlenmiş olan hakikatları da, ihtiyaç ânında ortaya çıkarmak görevidir.

Böylece, geçmiş şerîatlara yapılan ilâveleri onlardan çıkarmak, bu ilâvelerin kitaplarda varlığını iddia edene haddini bildirmek de Kur'ân-ı Mübîn'in vazifelerindedir: "De ki: Eğer doğrucular iseniz, Tevrat'ı getirin de onu okuyun."²⁵ Yine, onların o kitaplarda gizlediklerini de açıklamak Kur'ân-ı Kerîm'in vazifelerindedir: "Ey ehl-i kitap! Size, —kitaptan gizlemekte olduğunuz şeylerin birçoğunu meydana vuran, birçoğundan da geçiveren— peygamberimiz gelmiştir. Size Allah'tan hakîkî bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir."²⁶

Sözün kısası, semâvî dinlerle İslâm'ın birinci şekildeki alâkası tamamiyle "küllî tasdik ve te'yid" şeklindedir. İslâm'ın "koruyucu sıfatıyla" diğer semâvî dinlerle alâkası, bu dinlerden kalan aslî unsurların tasdîki ve onlara yapılan ilâvelerin ve tahriflerin düzeltilmesi şeklindedir. İşte İslâmî akîdenin meşhur olduğu özellik budur: Bu, her müslümanın bir şeyi gelişi güzel kabûl etmemesi veya inkâr etmemesini, bir şeyi kabûlde ve redde dâimâ delille ve düşünce ile hareket etmesini sağlayan insaf ve basîret karakteridir. İslâm'ın bu karakteri, sadece

(24) (Habîbim) sana da Hak olarak kitabı (Kur'anı) kendinden evvelki kitapları tasdik edici ve ona karşı bir şahid olmak üzere gönderdik. (el-Maide: 48)

(25) Âl-i İmran: 93

(26) El-Maide: 15

"semâvî dinlere" yönelik değildir. Bilâkis, bütün akîdelelerin, bütün şeriatların ve dinlerin hattâ putperestliğin bile karşısında İslâm, aynı karakteri taşır, Kur'ân-ı Kerîm'in, bütün dinleri, inançları tahlil ettiğini, onlarda olan bid'atleri ve bâtil unsurları uzaklaştırdığını görüyoruz.

İşte bu, İslâm'ın diğer dinlere karşı nazarî tutumudur. Şimdi bir de İslâm'ın diğer dinlere karşı olan amelî tutumunu araştıralım:

İslâm bu tutumu ile iktifa ederek, diğer dinler karşısında sükût ve sabırla mı hareket ediyor? Yoksa, yeryüzünün diğer dinlerden ve onların müntesiplerinden temizleninceye kadar akli huzûra ermeyen bir savaşçı mevkiinde mi bulunuyor?

Çok az batılı yazar, İslâm hakkında birinci şıkla hüküm veriyor. Hattâ onlardan Jotyey "Müslümanların Ahlâkı ve İyilikleri" adlı kitapta şöyle der: "Müslüman egoisttir. İslâm bu egoistliği teşvik eder. Müslüman, başkası sapıtmış veya hidâyete gelmiş, saîd veya sakî olmuş, cennete veya cehenneme gitmiş ilgilenmez."

Batılı yazarların ekserisi ikinci şıkla İslâm'ı damgalıyorlar. Onlara göre İslâm, kendini kılıçla kabûl ettirmiştir. Yine onların inançlarına göre Kur'ân-ı Kerîm, müslümana, kâfirle nerede karşılaşsa boynunu vurmasını emreder.

İslâm'ın bulunduğu mevkii konusunda her iki grup da hakîkata ulaşmamıştır. Çok az bir grubun zannettiği gibi İslâm, kendi içine kıvrılmış, gevşemiş değildir. Hakka ve hayra dâvet, İslâm'ın esaslı rükünlerindedir. Her zaman ve mekânda bu dâvet devamlı bir vecîbedir. Allah (c.c.), Nebîsine, kelâmını tebliği ve bu tebliğde bütün gayretini göstermesini emrediyor: "O halde kâfirlere boyun eğme de bununla (bu Kur'an ile) onlara karşı olanca savaşınla büyük bir mücâhede aç!"²⁷ Kur'ân-ı Kerîm, mü'minleri bu dâvete teşvik eder: "Allâh'a dâvet ve iyi amel eden ve ben şüphesiz müslümanlardanım diyen kimseden daha güzel sözlü kimdir?"²⁸ Bilâkis İslâm, kurtuluşu ve başarıyı bu dâvetçilerin üzerinde görür: "Sizden öyle bir cemâat bulunmalıdır ki (onlar herkesi) hayra çağırınsınlar, iyiliği emretsinler, kötülükten vazgeçirmeye çalışsınlar. İşte onlar murâdına erenlerin tâ kendileridir."²⁹ "Muhakkak insan kat'î bir ziyandadır. Ancak îman edenlerle güzel güzel amel (ve hareket)lerde bulunanlar, bir de birbirine hakkı tavsiye, sabrı tavsiye edenler böyle değil."³⁰

Fakat İslâm, birçoklarının zannettikleri gibi, şiddet ve

(27) el-Furkan: 52

(28) Fussilet: 83

(29) Al-İ İmran: 104

(30) el-Asr: 2-3

kana susamış bir din değildir. İslâm'ın hedefi, insanlara kendini zorla kabûllendirerek tek dünya dîni olmak da değildir. Tek dünya dîni yapmak için yapılan çalışmayı, başarısız bir çalışma gören, ilk defa İslâm'ın Nebîsi olmuştur. Çünkü bu gayret, Allâh'ın sünnetine bir mukavemet, varlıkların Rabbinin irâdesine de bir inatlaşma olur: **"Eğer Rabbin dileyseydi bütün insanları muhakkak ki bir tek ümmet yapardı. Onlar ihtilâf edici bir halde (işte böylece) devam edip gideceklerdir."**³¹ **"Sen ne kadar hırs göstersen yine insanların çoğu iman ediciler değildir."**³² **"Eğer Rabbin dileyseydi yeryüzündeki kimsele- rin hepsi, topyekûn elbette iman ederdi. Böyle iken sen hepsi mü'min olsunlar diye insanları zorlayıp duracak mısın?"**³³ **"Hakikat sen (Habîbim) her sevdiğini hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah'dır ki kimi dilerse ona hidâyet verir ve O, hidâyete erecekleri daha iyi bilendir."**³⁴

İşte buradan, Kur'ân-ı Kerîm'de sağlam İslâmî bir kaide olan "inanç hürriyeti" doğmuştur: **"Dinde zorlama yoktur."**³⁵ Yine buradan hareketle Kur'ân-ı Kerîm, dâvet üslûbunu ve onun programını çizmiş, delil ile tebliği ve yumuşaklık içinde nasîhatı meydana getirmiştir: **"(İnsanları) Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle dâvet et. Onlarla**

mücâdeleni en güzel yol hangisi ise onunla yap."³⁶

Şu da bilinmesi gerekir ki İslâm, dîne, insanları zorla sokmamak şeklinde olan pasif barış içinde bulunmamızla iktifa etmez, bilâkis İslâm, bizi ileriye iter, gayr-i müslimlerin şahsında, insâniyete ikram edeceğimiz aktif programları çizer.

Semâvî vahyin bağlarına bizi bağlayan semâvî dinlerden ayrı olarak, İslâm'dan en uzak dinlerden olan putpe- restliğe bile muâmelede, Kur'ân-ı Kerîm'in bize tavsiye ettiği; bu altın vasiyetlerden daha şerefli ve daha yüce bir şey görüyor musun? Bu konuda Tevbe Sûresindeki âyet-i kerîmeyi okuyunuz: **"Eğer müşriklerden biri sana aman dilerse ona aman ver. Tâ ki Allâh'ın kelâmını dinlesin. Sonra onu emin olduğu yere kadar ulaştır. Çünkü onlar, (hakikatı) bilmeyen bir kavimdir."**³⁷ Gördüğünüz gibi İslâm, böyle aman dileyen müşrikleri sadece himayemize almamızla, onlara çevremizde güven vermemizle veya onlara sadece Hak yolu göstermemizle iktifa etmiyor, bilâkis bize onları her türlü endişeden "emîn" oldukları yere kadar himaye ile götürmemizi emrediyor.

(31) Hûd Sûresi: 118

(32) Yusuf Sûresi: 103

(33) Yunus Sûresi: 99

(34) el-Kasas Sûresi: 56

(35) el-Bakara: 256

(36) en-Nahl: 125

(37) et-Tevbe: 6

Sonra, ümmetin birliğine şu İslâmî kaideden daha âdil, daha merhametli, daha hırslı olan bir başka kaide görüyor musunuz? Bu öyle bir kaide-dir ki, İslâm diyârında, gayri-müslimlerin din hürriyetlerini, mallarını, şahıslarını, ırzlarını korumayı tekeffül etmekle yetinmiyor, bilâkis; müslümanlara verdiği hak kadar, onlara da himaye ve diğer adâlet, rahmet gibi hakları aynen veriyor.

Sonra yine, İslâm milletleri ile, onların dinlerini kabûl etmemiş, onların kanunlarına başvurmamış olan milletler arasındaki alâkanın sınırlandırılmasıyla iktifa etmeyen; milletlerarası sulhun ve devletlerarası barışın sağlanmasına en yakın olan, iyiliğe koşan, geniş müsamaha gösteren ve çok geniş görüş ufku olan şu Kur'ânî çağrıdan başka bir kaide görüyor musunuz? Bu Kur'ânî çağrı, bu alâkanın sınırlandırılmasında, sulha karşı sulh prensibini koymakla iktifa etmiyor: "Eğer (düşmanlar) barışa meylederlerse sen de ona yanaş ve Allâh'a güvenip dayan. Çünkü her şeyi hakkiyle işiten, kemâliyle bilen bizzat O'dur."³⁸ "Artık onlar sizi bırakıp bir tarafa çekilirler de sizinle vuruşmazlar ve barışı size bırakırlarsa o halde Allah onların aleyhinde sizin için (tecâvüze) bir yol bırakmamıştır."³⁹ Bilâkis bu Kur'ânî dâvet müslümanları, gayri-müslimlere karşı iyilik,

rahmet, adâlet ve doğruluk mevkiinde bulunmaya çağırıyor: "Sizinle din husûsunda muharebe etmemiş, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış olanlara iyilik, onlara adâlet (le muâmele) etmenizden Allah sizi men'etmez. Çünkü Allah, adâlet yapanları sever."⁴⁰

Müntesiplerinin dışında olanlara karşı, İslâm'ın aldığı yüce insânî mevkiin pratik olarak îzâhı, sâdece bu kadar değildir. Yer müsait olmadığı için birkaç kelime ile iktifa ediyoruz:

İslâm mukaddesatı himayede, kan akıtmayı korumada, güveni yaymada, adâleti yerleştirme konusunda yardımlaşmada; her milletten inanç ve mezhep sâhiplerine musâfaha için elini uzatmaktan bir an bile geri kalmamıştır. Kendi aleyhine bâzı zulüm şartları görünmesine rağmen, Allah Rasûlünün Hudeybiye'de, bu konuda vermiş olduğu güzel misâle dikkati çekerim. Allah Rasûlü şöyle buyuruyordu: "Allâh'a yemîn ederim ki, sıla-i rahime götüren ve mukaddesâtın ulvîleştiği bir antlaşmaya Kureyş beni çağırmasın, onu onlara derhal veririm."

İşte barış için dünya yardımlaşmasının esâsı budur... Onu Allâh'ın Rasûlü tâyin etmiştir. Barış Peygamberi...

(38) el-Enfal Sûresi: 61

(39) en-Nisa Sûresi: 90

(40) el-Mümtehone: 8